

สรุปรายงานการเสวนา

หัวข้อ “ภูมิรัฐศาสตร์ในอินโด-แปซิฟิก และ AUKUS”

โดย รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ เวลา ๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๕ นาฬิกา

การเสวนาหัวข้อ “ภูมิรัฐศาสตร์ในอินโด-แปซิฟิก และ AUKUS” โดย รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดขึ้นในวันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ เวลา ๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๕ นาฬิกา ผ่านไลฟ์สดทางเพจเฟซบุ๊ก “กระแสเอเชียใต้” และ “The Intelligence” โดยมีนายศุภวิชญ์ แก้วคุณอก เป็นผู้ดำเนินรายการ

ประเด็นคำถามที่ ๑ ในปี ๒๕๖๕ ประเทศไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค (The Asia-Pacific Economic Cooperation - APEC) จึงเป็นที่มาของคำถามว่าอะไรคืออินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific) และมีความเป็นมาอย่างไร รวมถึงมีความสำคัญกับภูมิรัฐศาสตร์ของโลกอย่างไรบ้าง

รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ กล่าวว่าอินโด-แปซิฟิก ถือเป็นกระแสการเมืองของโลก เป็นคำใหม่ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาโดยค่อย ๆ เข้ามาแทนที่เอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific) ตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ ซึ่งมีนัยยะในเชิงยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ โดยจะเกี่ยวข้องกับอาณาบริเวณมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกในทางภูมิศาสตร์ เส้นทางการค้า การเดินเรือในมหาสมุทร สินค้าและบริการ น้ำมัน และทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่เอเชีย-แปซิฟิก จะมีนัยยะทางเศรษฐกิจของภูมิภาคมากกว่าและเสมือนเป็นหลังบ้านของสหรัฐอเมริกา สำหรับปัจจุบันนี้หากกล่าวถึงอินโด-แปซิฟิกจะหมายถึงวิสัยทัศน์ (vision) หรือแนวทาง (guideline) ในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ ซึ่งกลายเป็นยุทธศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ยกเว้นสาธารณรัฐจีน และสหพันธรัฐรัสเซีย ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อาเซียน ยุโรป เริ่มเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยนายดอนัลด์ ทรัมป์ อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มใช้คำ “อินโด-แปซิฟิก” ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ และนายชินโซ อาเบะ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและได้เพิ่มเติมคำว่า a free and open Indo-Pacific เพื่อเน้นย้ำว่าภูมิภาค “อินโด-แปซิฟิก” เป็นเขตเสรีและเปิดกว้างมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ออสเตรเลียได้เคยถอนตัวออกจากอินโด-แปซิฟิก ในช่วงปลายปี ๒๕๖๐ ด้วยเหตุผลความไม่พร้อมทางกลาโหมของประเทศ และแนวนโยบาย

นอกจากนี้ อินโด-แปซิฟิกยังเกี่ยวข้องกับการแข่งขันกันระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ โลกเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไซเบอร์สเปซ (cyberspace) และภูมิรัฐศาสตร์ โดยมีปัจจัยสำคัญอยู่ ๔ ประเด็น คือ

๑. ประเด็นทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย และเส้นทางการเดินเรือที่เป็นประเด็นมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓

๒. ความแข็งแกร่งของจีนที่เพิ่มมากขึ้น ตามที่จีนมีนโยบายที่จะทำให้ประเทศมีความยิ่งใหญ่ เห็นได้จากการที่จีนพยายามเป็นอภิมหาอำนาจของโลกผ่านการจัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น การเชื่อมโยงเส้นทางสายไหม ทั้งทางเรือและถนน การเชื่อมอาณาบริเวณเข้าด้วยกัน การให้ประเทศต่าง ๆ ทุ่มเทในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางทะเลจีนใต้ แผนที่ "เส้นประ ๙ เส้น" (nine - dash - line) การอ้างกรรมสิทธิ์ของจีนเหนือหมู่เกาะเพื่อหวังผลประโยชน์จากทรัพยากรพลังงาน การประมง ซึ่งฟิลิปปินส์เคยฟ้องร้องจีนไปยังศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมายทางทะเล รวมไปถึงการสร้างเกาะเทียมของจีน เป็นต้น

๓. การเป็นอภิมหาอำนาจของโลกว่าประเทศใดจะเป็นอันดับ ๑ ของโลก ผ่านการสร้างกลไกและกติกาขึ้นมา โดยสหรัฐอเมริกาไม่ยอมให้เปลี่ยนแปลงดุลอำนาจความเป็นอันดับ ๑ ไปสู่จีน จึงสร้างพันธมิตรเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับจีน

๔. การขาดดุลการค้าของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะจีนที่สหรัฐอเมริกายังคงต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมถึงปัจจุบันจีนไม่ยอมสหรัฐอเมริกายังเช่นที่ญี่ปุ่นเคยเป็นโจทย์ใหญ่ของสหรัฐอเมริกาแต่สามารถตกลงกันได้ จึงเป็นประเด็นที่สหรัฐอเมริกาคงต้องแก้ไขปัญหา รวมไปถึงปัจจัยทางการเมืองในประเทศของสหรัฐอเมริกาที่นายดอนัลด์ ทรัมป์ ต้องการจะทำคะแนนนิยมภายในประเทศ

ประเด็นคำถามที่ ๒ ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยมีประเด็นทางการเมืองแอบแฝงอยู่หรือไม่ โดยเฉพาะประเทศที่เป็นภาคีกันอยู่ คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย

รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ กล่าวว่า การผงาดของจีนเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้เกิดเรื่องทั้งหมด กระแสนโยบายในประเทศของสหรัฐอเมริกาที่จะต้องดำเนินการตามฉันทามติของ ๒ พรรคใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีความต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยนายดอนัลด์ ทรัมป์ จนมาสู่ยุคของนายโจ ไบเดน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาคนปัจจุบัน รวมไปถึงการจัดประชุมสุดยอดเพื่อประชาธิปไตย (Summit for Democracy) ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ยังมีกรณีของออสเตรเลียที่เป็นประเด็นเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ มีแนวโน้มที่จะต่อต้านจีนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ตามที่ออสเตรเลียได้ตั้งคำถามไปยังจีนถึงแหล่งที่มาของโรคโควิด-๑๙ และเรียกร้องให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบขึ้น จนทำให้จีนไม่พอใจ ออสเตรเลียและได้คว่ำบาตรสินค้าจากออสเตรเลีย ในขณะที่จีนถือเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ ๑ ของออสเตรเลีย รวมไปถึงอินเดียได้มีการปะทะกับจีนในแนวพรมแดนเทือกเขาหิมาลัย และญี่ปุ่นมีปัญหาประเด็นหมู่เกาะในทางตะวันออกของจีนมายาวนาน ดังนั้น การเมืองภายในประเทศจึงมีนัยยะสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง อย่งไรก็ดี แต่ละประเทศนั้นจะมองอินโด-แปซิฟิกไม่เหมือนกัน โดยสามารถแบ่งกลุ่มตามมุมมองได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มที่ ๑ ยุทธศาสตร์ (Strategy) เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

๒. กลุ่มที่ ๒ วิสัยทัศน์ (Vision) เช่น อาเซียน เยอรมนี เนเธอร์แลนด์

๓. กลุ่มที่ ๓ ภูมิศาสตร์ ในแง่การรวมตัวกันของมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน เช่น อินเดีย ออสเตรเลีย

ทั้งนี้ มีกรณีตัวอย่างที่บางประเทศอาจมีการสลับเปลี่ยนกลุ่มตามเงื่อนไขภายในประเทศ เช่น ญี่ปุ่น แรกเริ่มอาจมองอินโด-แปซิฟิกในมุมมองด้านยุทธศาสตร์และเปลี่ยนเป็นมุมมองด้านวิสัยทัศน์ หรือบาง

ประเทศอาจจะมองอินโด-แปซิฟิกอยู่ที่ ๒ กลุ่ม เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาจะเน้นเรื่องมิติของความมั่นคงและเน้นในเรื่องของกลาโหมควบคู่ไปกับมิติทางเศรษฐกิจ หรือญี่ปุ่นเน้นมิติทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้นและลดทอนเรื่องการแข่งขันการเป็นมหาอำนาจลงแม้จะกังขาเกี่ยวกับจีนอยู่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ญีปุ่นพยายามเสริมสร้างกองทัพให้กลับมาเดินหน้าในการป้องกันประเทศมากขึ้นโดยเฉพาะกองทัพเรือ ในส่วนของออสเตรเลียมีความตึงเครียดกับจีนมากขึ้นจากเดิมเน้นเสรีนิยมทางเศรษฐกิจมาเป็นยุทธศาสตร์เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา และร่วมมือกับสหราชอาณาจักรในการสร้างเรือดำน้ำในทะเลจีนใต้และสร้างฐานทัพเรือในเมืองดาร์วินทางทะเลจีนใต้ หรืออินเดียมีความแข่งแกร่งกับจีนมากขึ้นและพยายามสร้างความมั่นใจให้กับจีนว่าเป็นพันธมิตรอยู่แต่ในทางกลับกันพฤติกรรมนั้นไม่ได้สอดคล้องกันและยังมองว่าอินโด-แปซิฟิกเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายอินเดียอยู่

ประเด็นคำถามที่ ๓ ที่มาของการจัดตั้งกรอบคุณสมบัติด้านความมั่นคงไตรภาคีที่ชื่อว่า “AUKUS” (ออคัส) มีความเป็นมาอย่างไร ส่งผลอะไรต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และ AUKUS เป็นความร่วมมือใหม่ที่ปิดล้อมจีนคล้ายกับสงครามเย็นหรือไม่อย่างไร

รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ กล่าวว่า ประเด็นจีนกับสหรัฐอเมริกายังไม่ถือเป็นสงครามเย็น อาจจะเทียบว่าเป็นธารน้ำแข็งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกามากกว่า และด้วยระบบโครงสร้างของโลกที่แบ่งขั้วอำนาจออกเป็น ๒ ขั้วมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นอ่อนไหวเรื่องการเดินเรือในทะเลจีนใต้ของจีนที่พยายามแผ่อิทธิพลมากขึ้น จึงทำให้กลุ่ม AUKUS มีบทบาทมากขึ้น โดยกลุ่มพันธมิตรด้านความมั่นคงไตรภาคีที่ชื่อว่า “AUKUS” ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔ เป็นความร่วมมือด้านกลาโหมของ ๓ ประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารร่วมกัน โดยมีการตกลงแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี พร้อมช่วยเหลือออสเตรเลียสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ ทั้งนี้ ความร่วมมือของกลุ่ม AUKUS ก่อให้เกิดความระแวงของจีน รวมถึงการละเมิดความไว้วางใจของพันธมิตรอย่างฝรั่งเศสที่เคยทำข้อตกลงกับออสเตรเลียในการสร้างเรือดำน้ำพลังงานดีเซล ๑๒ ลำ ดังนั้นถือได้ว่ากลุ่ม AUKUS เป็นเรื่องที่ไม่คาดคิดมาก่อนเห็นได้จากที่หน่วยงานภายในของสหรัฐอเมริกาได้เก็บเรื่องนี้เป็นความลับมานาน และสร้างความคาดไม่ถึงให้แก่พันธมิตรอย่างฝรั่งเศส อาเซียน รวมถึงจีนอีกด้วย นอกจากนี้ AUKUS ยังถือเป็น Regional Strategy หรือกลยุทธ์ข้ามชาติที่ส่งสัญญาณบางอย่างให้กับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกว่า สหรัฐอเมริกาพร้อมเป็นพันธมิตรทางด้านความมั่นคงในแง่คุณค่าของประชาธิปไตย และการปกป้องภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกจากจีน ขณะเดียวกันภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมอง AUKUS ว่าเป็นรูปแบบประชาคมความมั่นคงแบบ “มินิภาคนิยม” หรือพหุภาคีกลุ่มเล็ก (minilateral) มากกว่าพหุภาคีแบบดั้งเดิมอย่างเช่นกลุ่ม Five Eyes (FVEY) ซึ่งเป็นพันธมิตรด้านข่าวกรองที่ประกอบด้วยออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา หรือความร่วมมือพหุภาคีของกลุ่ม Quad หรือกลุ่มภาคี ๔ ประเทศประชาธิปไตยในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งประกอบไปด้วยสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย

นอกจากนั้น ประเด็นเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ยังถือเป็นประเด็นสำคัญของกลุ่ม AUKUS ที่ส่งสัญญาณว่าสหรัฐอเมริกาต้องการสร้างมินิภาคนิยมอยู่นอกเหนืออาเซียนมากขึ้น โดยพยายามสร้างพันธมิตรที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารร่วมกัน และสานความสัมพันธ์พิเศษระหว่างสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาโดยมีออสเตรเลียที่เปรียบเสมือนเป็นผู้ช่วยของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจีนมองกลุ่ม AUKUS ว่าจัดตั้งขึ้นมาเพื่อถ่วงดุลอำนาจของจีนในทะเลจีนใต้ โดยอ้างเรื่องเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ที่มาช่วยเติมเต็มทะเลจีนใต้แม้ว่าสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้อยู่ประจำในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกก็ตาม ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาวางใจออสเตรเลียในเรื่องนิวเคลียร์เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี ๒๕๐๑ อย่างไรก็ตาม หลายคนได้ตั้งข้อสังเกตว่าเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์อาจเป็นการแพร่กระจายนิวเคลียร์ได้ เนื่องจากหัวของเรือดำน้ำเป็น

นิวเคลียร์ที่ใช้แร่ยูเรเนียมซึ่งมีสมรรถนะสูงมาก และสามารถพัฒนาเป็นอาวุธนิวเคลียร์ได้ ซึ่งต่างจากเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ของจีนและฝรั่งเศสที่ใช้แร่ยูเรเนียมขนาดต่ำ โดยประเด็นนี้อาจนำไปสู่การทำลายข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ ทั้งนี้ ปัจจุบันมีเพียง ๖ ประเทศในโลกเท่านั้นที่มีเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส จีน และอินเดีย ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ยังคงใช้เรือดำน้ำพลังงานดีเซลอยู่

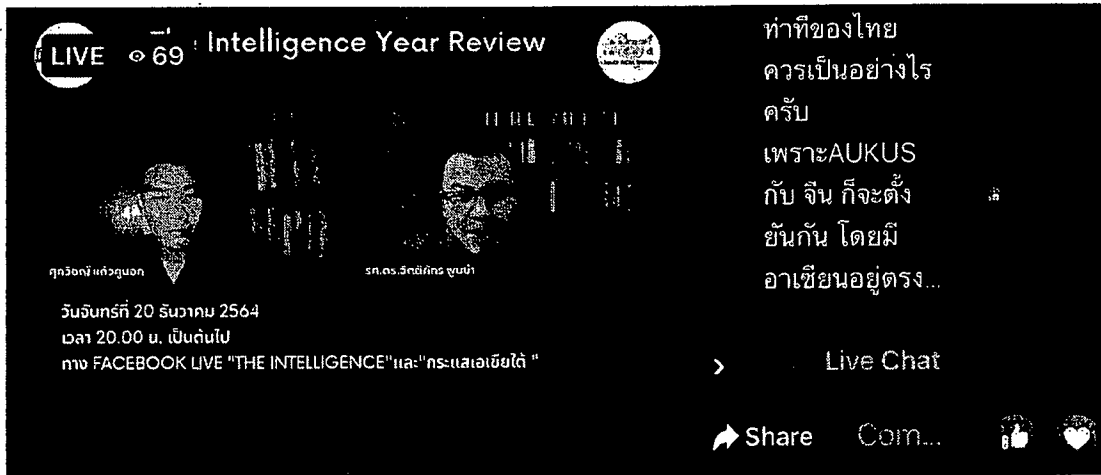
นอกจากเรือดำน้ำของออสเตรเลียแล้ว AUKUS จะยังมีการแลกเปลี่ยนขีดความสามารถทางไซเบอร์ ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence หรือ AI) ควอนตัมเทคโนโลยี (quantum technology) และเทคโนโลยีได้นำอื่น ๆ เช่น การวางสายเคเบิล โดยกลุ่ม AUKUS ประสงค์จะเปลี่ยนทิศทางการวางสายเคเบิลใต้ทะเลจากฮ่องกงไปยังไต้หวัน ซึ่งถือเป็นประเด็นอำนาจทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญมากและกระทบจีนไม่มากนัก

ปัจจุบัน โลกแบ่งขั้วอำนาจเป็น ๒ ขั้วชัดเจนขึ้น โดยสหรัฐอเมริกาถือเป็นอันดับ ๑ ของโลกโดยเฉพาะด้านกลาโหม และจีนถือเป็นแกนนำในด้านเศรษฐกิจ ส่วนอำนาจระดับกลาง (middle power) เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหภาพยุโรป และอาเซียน เป็นต้น ซึ่งระบบแบบนี้ถือเป็นการแยกอำนาจออกจากกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้า เทคโนโลยีสารสนเทศ และจะค่อย ๆ ขยับไปในทางคุณค่าทางความคิดมากขึ้น โดยเป็นการปะทะกันว่าด้วยเรื่องระเบียบโลกของ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเสรีนิยม และฝ่ายเน้นรัฐบาลอย่างเช่นจีน พร้อมทั้งมีการแข่งขันเพื่อเป็นผู้นำของโลกที่เข้มข้นขึ้นอย่างน้อยใน ๓ ด้าน หรือ ๓ T คือ ๑) การค้า (Trade) ๒) เทคโนโลยี (Technology) และ ๓) อาณาเขต (Territory) ซึ่งรวมไต้หวัน และทะเลจีนใต้มากขึ้น ในส่วนหลายประเทศที่อยู่ในอำนาจระดับเล็กหรือ small power นั้นยังไม่พร้อมที่จะต่อต้านจีน เนื่องจากจีนมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอยู่มาก โดยหากเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับออสเตรเลียได้

ประเด็นคำถามที่ ๔ กลุ่ม Quad ถือเป็นกลุ่มสำคัญของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ดังนั้นจะมีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ Quad จะปรับเปลี่ยนองค์กรให้เป็นมากกว่าเวทีเพื่อการหารือระหว่างกัน และอินเดียถือเป็นจุดอ่อนของกลุ่ม Quad หรือไม่อย่างไร

รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ กล่าวว่า ประเทศที่อยู่ในกลุ่ม Quad หลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย หรืออินเดียยังคงไม่ได้เลือกข้างและรักษาระยะห่างกับจีนและสหรัฐอเมริกา และแต่ละประเทศมีมิติที่แตกต่างกันออกไป เช่น ญี่ปุ่นเน้นมิติด้านวิสัยทัศน์ไปทางเศรษฐกิจ หรืออินเดียที่ยังไม่มีความชัดเจน แต่ใช้ช่องทาง Quad ถ่วงอำนาจจีน นอกจากนี้ Quad ไม่มีการทำสนธิสัญญาระหว่างกันจึงถือว่าเป็นความสัมพันธ์แบบมินิภาคีอยู่ที่เน้นความร่วมมือในเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพ การปกป้องระเบียบของเสรีนิยม เสรีภาพในการเดินเรือ อย่างไรก็ตาม Quad มีความท้าทายภายใต้การเมืองภายในของประเทศสมาชิกและความสัมพันธ์ทวิภาคีของประเทศสมาชิกกับจีน

ประเด็นคำถามที่ ๕ ประเทศไทยควรมีท่าทีอย่างไรกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และจะมีส่วนร่วมได้อย่างไรบ้าง

รศ. ดร. จิตติภัทร พูนขำ กล่าวว่าประเทศไทยไม่ได้เลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจนเนื่องจากเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ รวมถึงอาเซียนได้แสดงท่าทีที่เป็นกลาง แต่มีบางประเทศในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนามที่สนับสนุนกลุ่ม AUKUS เนื่องจากจะทำให้เสถียรภาพมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ไทยควรจะต้องวางจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของประเทศในด้านต่างประเทศหรือการใช้โอกาสในบริบทระหว่างประเทศ โดยยึดมั่นผลประโยชน์ของไทยและอาเซียนเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ ปัจจุบันแต่ละกระทรวงมีแนวนโยบายกับจีนหรือสหรัฐอเมริกาที่แตกต่างกันอยู่

สรุปรายงานโดย

นางพนิตสรณ์ สิกขาบัณฑิต

นักวิเคราะห์สัมพันธ์ชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก

สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ

ตรวจทานโดย

นางสาวปณิธิ จาตกานนท์

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก

สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ